แนวทางในการมีกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียน : ศึกษาเปรียบเทียบสหภาพยุโรป

GUIDELINES FOR DEVELOPING PRODUCT SAFETY LAW IN ASEAN : A COMPARATIVE STUDY OF THE EUROPEAN UNION

จิรัชญา แก้วจงประสิทธิ์

Jiratchaya Kaewjongprasit

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการค้าระหว่างประเทศ
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : jiratchaya kaewjongprasit@gmail.com

Graduate student of Master of Laws Program in International Trade Regulation, Faculty of law, Thammasat Univetsity. Email address : jiratchaya kaewjongprasit@gmail.com

Received : January 8, 2019
Revised : February 24, 2019
Accepted : March 28, 2019

บทคัดย่อ

การกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้หลักการเรื่องตลาดเดียวอาเซียน (ASEAN Single Market) ดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในปัจจุบันอาเซียนยังไม่มีการบังคับใช้กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า แนวทางการดำเนินการที่มีอยู่ก็ยังคงมีปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ซึ่งจากการศึกษาเปรียบเทียบกับสหภาพยุโรป พบว่าสหภาพยุโรปมีการบังคับใช้กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า คือ General Product Safety Directive /2001/95/EC เพื่อรับประกันความปลอดภัยของสินค้าที่วางจำหน่ายในท้องตลาด ด้วยเหตุนี้เพื่อยกระดับการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียนและให้การดำเนินการของตลาดเดียวอาเซียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายของการจัดตั้งอาเซียน สมควรจะต้องจัดทำกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียนตามแนวทางของสหภาพยุโรป อันมีลักษณะเป็นแนวทางปฏิบัติที่กำหนดหน้าที่และมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า เพื่อให้แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวไปปรับใช้กับกฎหมายภายในของประเทศตน

คำสำคัญ

กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า (Product Safety Law), การคุ้มครองผู้บริโภค, ตลาดเดียวอาเซียน (ASEAN Single Market), สหภาพยุโรป

ABSTRACT

The control of product quality and safety is very essential to the effectiveness of ASEAN single market. However, ASEAN still has no Product Safety Law, and existing measures for product safety are ineffective and problematic. In comparison, the European Union (EU) establishes and enacts the “General Product Safety Directive 2001/95/EC” (GPSD) to ensure that only safe products are placed on the market. Hence, to improve the control of product safety and facilitate ASEAN single market, “ASEAN General Product Safety Guidelines” should be established according to the model provided by the EU and set forth as standards or basic rules among ASEAN member states.

Keywords

Product Safety Law, Consumer Protection, ASEAN Single Market, European Union

บทนำ

การจัดตั้งอาเซียน (ASEAN) เป้าหมายหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการเป็นประชาคมที่มีความมั่นคง และเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสามารถแข่งขันในเวทีโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในแผนงานจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) จึงกำหนดให้อาเซียนกลายเป็นตลาด และฐานการผลิตเดียวกัน (Single Market And Production Base) ทำให้สินค้าสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรีภายในประเทศสมาชิก ซึ่งในการนี้แม้ว่าจะก่อให้เกิดผลกระทบในด้านบวกกล่าวคือ เป็นการส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจทำให้เงินทุนหมุนเวียนในภูมิภาคและเป็นการทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสเลือกซื้อสินค้ามากขึ้น แต่เนื่องจากอาเซียนเป็นตลาดขนาดใหญ่ที่มีผู้บริโภคมากกว่า 600 ล้านคน ย่อมทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้าสูง ผู้ประกอบการบางรายจึงอาจใช้การเป็นตลาดเดียวของอาเซียนนี้เป็นช่องทางนำสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน และเป็นอันตรายมาวางจำหน่ายในท้องตลาดเนื่องจากเป็นสินค้ามีต้นทุนต่ำและราคาถูกเพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้านั้น ประกอบกับปัจจุบันเทคโนโลยีการผลิตที่พัฒนาไปมาก ทำให้ผู้บริโภคยากที่จะตรวจสอบความปลอดภัยของสินค้าได้ด้วยตนเอง ผู้บริโภคในอาเซียนจึงตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเหล่านั้น

ด้วยเหตุนี้ การกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในท้องตลาดเพื่อคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคจากการใช้สอยสินค้าจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก แต่ในปัจจุบันอาเซียนยังคงไม่มีกฎหมาย หรือหลักเกณฑ์แนวทางที่ชัดเจนในการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าแต่อย่างใด ในบทความนี้ ผู้เขียนจึงจะทำการศึกษาการคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคตามตามหลักกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า (Product Safety Law) โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับสหภาพยุโรปที่มีรูปแบบของการรวมกันระหว่างกลุ่มประเทศในภูมิภาคเพื่อการเป็นตลาดเดียวเหมือนกับอาเซียนและมีการบังคับใช้กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาแนวทางในการมีกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าขึ้นในอาเซียนเพื่อให้อาเซียนมีกฎหมาย หรือหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าที่สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียว สามารถรับประกันความปลอดภัยของสินค้าที่วางจำหน่ายในท้องตลาดได้ อันเป็นการยกระดับการคุ้มครองสุขภาพ และความปลอดภัยของผู้บริโภคอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1. หลักการทั่วไปของกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า (Product Safety Law)

แต่เดิมนั้นการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้ามุ่งเน้นแต่ออกกฎหมายควบคุมดูแลเฉพาะสินค้าที่มีความสำคัญและมีความเสี่ยงสูงได้แก่สินค้าประเภทอาหาร ยา และเครื่องสำอาง เป็นต้น ซึ่งไม่ครอบคลุมทุกประเภทสินค้าทำให้ผู้บริโภคยังคงได้รับอันตรายจากสินค้าไม่ปลอดภัย[1] แนวคิดแรกที่ในการคุ้มครองผู้บริโภคให้ปลอดภัยจากอันตรายที่มีลักษณะครอบคลุมสินค้าทุกชนิดคือ แนวคิดในการออกกฎหมายชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย (Product Liability Law) ซึ่งแม้ว่าจะครอบคลุมทุกประเภทสินค้า แต่กระนั้นก็ยังคงมีลักษณะเป็นการคุ้มครองในเชิงเยียวยา กล่าวคือ จะใช้บังคับก็ต่อเมื่อผู้บริโภคได้รับอันตรายจากสินค้าไม่ปลอดภัยแล้วเท่านั้น อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในด้านของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และปัญหาการขาดความตระหนักถึงสิทธิของผู้บริโภค ส่งผลให้ไม่สามารถคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ต่อมาจึงเกิดแนวคิดกฎหมายที่ทำหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคในเชิงป้องกัน และมีลักษณะครอบคลุมทุกประเภทสินค้าขึ้น อันเป็นที่มาของกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า[2]

---

[1] Christopher Hodges. European regulation of consumer product safety. (Newyork : Oxford University Press, 2005,) p. 5.

[2] ณัฐพร ชัยชัชวาล, “กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้า (Product Safety Law),” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556) น. 32.

กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้ามีลักษณะเป็นกฎหมายกลาง (Horizontal Legislation) ครอบคลุมทุกสินค้าเพื่ออุดช่องว่างในส่วนของสินค้าที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะใดกำกับดูแลอยู่ กำหนดเป็นหลักการทั่วไปว่าเฉพาะสินค้าที่ปลอดภัยเท่านั้นจึงจะวางจำหน่ายในท้องตลาดได้ มีการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการและมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าทั้งก่อนและหลังการวางจำหน่ายสินค้า และที่สำคัญกำหนดให้บุคคลทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่รัฐและผู้บริโภค ต้องมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าทั้งในด้านของการให้ข้อมูล การติดตามตรวจสอบความปลอดภัยของสินค้า การแจ้งเตือนสินค้าไม่ปลอดภัย รวมไปถึงการดำเนินการในกรณีที่พบสินค้าไม่ปลอดภัยขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าสินค้าที่วางจำหน่ายอยู่ในท้องตลาดเป็นสินค้าที่ปลอดภัยไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคและประชาชน

2. กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรป (European Union) มีลักษณะดำเนินการในรูปแบบเหนือรัฐ (Supranational Method) โดยประเทศสมาชิกยินยอมถ่ายโอนอำนาจอธิปไตยบางส่วนให้สถาบันของสหภาพยุโรป ส่งผลให้สถาบันของสหภาพยุโรปมีอำนาจในการตัดสินใจแทนประเทศสมาชิกในขอบเขตอำนาจและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญาว่าด้วยการดำเนินการของสหภาพยุโรป (Treaty on the function of the European Union) และสนธิสัญญาว่าด้วยสหภาพยุโรป (Treaty on European Union)[3] รวมถึงมีการออกกฎหมายลำดับรองที่สำคัญอันมีผลผูกพันให้ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตาม ได้แก่ “ข้อบังคับ” (Regulation) “ข้อกำหนด” (Directive) และ “คำตัดสิน” (Decision) โดยมีคณะกรรมาธิการสหภาพยุโรป (European Commission) กำกับดูแลให้แต่ละประเทศสมาชิกปฏิบัติหน้าที่ตามสนธิสัญญาและกฎหมายอื่น ๆ ในสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปได้มีการจัดตั้งตลาดเดียว (Single Market) โดยเปิดให้สินค้าสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรีภายในประเทศสมาชิกเช่นเดียวกับอาเซียน ซึ่งทางสหภาพยุโรปเองก็ได้เห็นถึงความสำคัญในการคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคในการใช้สอยสินค้า โดยมีการออกข้อกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าขึ้นหลายฉบับ เช่น ความปลอดภัยของเล่นเด็ก (Directive 2009/48/EC) ความปลอดภัยของยา (Directive 93/42/EEC) เป็นต้น และได้ออกกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าขึ้นคือ “ข้อกำหนดทั่วไปว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้า” (General Product Safety Directive 2001/95/EC) ทำหน้าที่เป็นกฎหมายกลางครอบคลุมทุกสินค้าอุดช่องว่างในส่วนของสินค้าที่ไม่มีกฎหมายใดกำกับดูแลเป็นการเฉพาะ ซึ่งมีหลักการที่สำคัญคือการกำหนดให้ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ประกอบการมีหน้าที่จะต้องร่วมมือกันในการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า และกำหนดหลักการความปลอดภัยของสินค้าทั่วไป (Safety requirement) ที่ว่าเฉพาะสินค้าที่ปลอดภัยเท่านั้นจึงจะวางจำหน่ายในท้องตลาดได้ โดยมีการกำหนดมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. มาตรการให้ข้อมูลสินค้า คือ กำหนดให้ผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องให้ข้อมูลสินค้าที่ชัดเจนและเพียงพอแก่ผู้บริโภคในการที่จะประเมินความเสี่ยงภัยของสินค้า รวมถึงข้อมูลที่จำเป็นในการระบุตัวผู้ประกอบการเพื่อประโยชน์ในการติดตามสินค้า[4]

2. มาตรการติดตามตรวจสอบความไม่ปลอดภัยของสินค้า คือ กำหนดให้ทั้งผู้ประกอบการ และพนักงานเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ต้องคอยติดตามตรวจสอบให้มั่นใจอยู่เสมอว่าสินค้าที่วางจำหน่ายอยู่ในท้องตลาดเป็นสินค้าที่ปลอดภัยตามวิธีการที่เหมาะสม เช่น การเก็บตัวอย่างสินค้ามาทดสอบความปลอดภัย เป็นต้น[5]

3. มาตรการแจ้งเตือนความไม่ปลอดภัยของสินค้า คือ กำหนดให้เมื่อทราบว่าสินค้าใดเป็นสินค้าที่มีความเสี่ยงหรือเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยทั้งผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่จะต้องแจ้งเตือนให้สาธารณชนทราบโดย

---

[3] อุษณีย์ เอมศิรานันท์, “ประชาคมอาเซียนในแบบสหภาพยุโรป: การเปรียบเทียบโครงสร้างความร่วมมือตามธรรมนูญองค์การ,” วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, ปีที่ 8, ฉบับที่ 1, น.88-89, (มกราคม-เมษายน 2559).

[4] Article 5(2) of General product safety Directive 2001/95/EC

[5] Article 5(1), 6(1) of General product safety Directive 2001/95/EC

ทันที[6] นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีการจัดตั้ง ระบบการแจ้งเตือนสินค้าไม่ปลอดภัยเร่งด่วนของประชาคม (Rapid Alert System for Non-Food Products) หรือที่รู้จักกันดีในชื่อ RAPEX ทำหน้าที่ประสานงานแจ้งเตือนสินค้าไม่ปลอดภัยให้ทุกประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปผ่านทางเว็บไซต์ RAPEX

4. มาตรการความร่วมมือด้านการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า คือ กำหนดให้ทั้งผู้ประกอบการและพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องร่วมมือกันในการดำเนินมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า รวมไปถึงความร่วมมือในระดับระหว่างประเทศสมาชิกด้วยทั้งในด้านของการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการพัฒนาความรู้เทคโนโลยี เป็นต้น[7]

5. มาตรการบังคับกรณีสินค้าที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค คือ กำหนดให้ในกรณีที่พบว่ามีสินค้าที่มีความเสี่ยงหรือสินค้าที่ไม่ปลอดภัยวางจำหน่ายในท้องตลาด จะต้องมีการเข้าจัดการโดยเร่งด่วน ได้แก่ การห้ามจำหน่ายสินค้า การจัดเก็บสินค้าจากท้องตลาด และการเรียกคืนสินค้าจากผู้บริโภค ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงระดับความรุนแรงของความเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นด้วย[8]

6. มาตรการลงโทษทางอาญา คือ กำหนดบทลงโทษแก่ผู้ประกอบการที่ละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตนในการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่ที่จะต้องวางจำหน่ายเฉพาะสินค้าที่ปลอดภัยเท่านั้น[9]

ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในสหภาพยุโรปนี้ บัญญัติขึ้นเป็นข้อกำหนด (Directive) จึงมีลักษณะกำหนดเป็นแนวทางให้แต่ละประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรปนำหลักเกณฑ์ของกฎหมายดังกล่าวไปอนุวัติการเป็นกฎหมายภายของประเทศตนเอง ดังเช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนำไปอนุวัติการเป็นกฎหมายว่าด้วยการวางจำหน่ายสินค้า (Act on Making Product Available on The Market) หรือในสหราชอาณาจักรที่นำไปอนุวัติการเป็นกฎหมายภายในของตนคือ กฎหมายว่าด้วยการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า (The General Product Safety Regulations 2005) เป็นต้น

3. สถานการณ์การคุ้มครองผู้บริโภคอาเซียนในด้านการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในปัจจุบัน

อาเซียน (ASEAN) มีลักษณะการดำเนินการในรูปแบบของความร่วมมือโดยสมัครใจที่มุ่งเน้นหลักการเคารพอธิปไตยของประเทศสมาชิกและไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกันใช้หลักการปรึกษาหารือและฉันทามติเป็นพื้นฐานของกระบวนการตัดสินใจและการกำหนดนโยบาย[10] โดยมีการกำหนดนโยบายแนวทางการดำเนินการไว้ในแผนงานจัดตั้งประชาคมต่าง ๆ (Blueprint)

อาเซียนได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคในการใช้สอยสินค้า โดยกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองผู้บริโภคให้เป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของแผนการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) ซึ่งในปัจจุบันแม้ว่าอาเซียนจะยังไม่มีกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าบังคับใช้ภายในประชาคมเช่นเดียวกับสหภาพยุโรป แต่ก็มีการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าดังต่อไปนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอาเซียน (ASEAN Committee Consumer Protection : ACCP) ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักในการประสานความร่วมมือในด้านการคุ้มครองผู้บริโภคของอาเซียน ทั้งในด้านของการแจ้งเตือน และแลกเปลี่ยนข้อมูลสินค้าไม่ปลอดภัย และการเยียวยาความเสียหาย เป็นต้น

2. การจัดทำเว็บไซต์แจ้งเตือนและแลกเปลี่ยนข้อมูลสินค้าไม่ปลอดภัย ซึ่งทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแจ้งเตือนสินค้าไม่ปลอดภัยระหว่างประเทศสมาชิกในอาเซียน[11] แต่ก็ยังคงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรอันเนื่องมาจากความแตกต่างของกฎหมายภายในของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน[12]

---

[6] Article 5(3), 8(1) of General product safety Directive 2001/95/EC

[7] Article 5, 10 of General product safety Directive 2001/95/EC

[8] Article 5(1), 8(1) of General product safety Directive 2001/95/EC

[9] Article 7 of General product safety Directive 2001/95/EC

[10] อุษณีย์ เอมศิรานันท์. *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่* 3, น. 89.

[11] https://aseanconsumer.org/ product-alert

3. การจัดทำมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าอาเซียน เพื่อให้มาตรฐานของสินค้าสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มสินค้าที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น สินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม เป็นต้น

4. ความร่วมมือกับประเทศสมาชิกอื่นนอกภูมิภาค ซึ่งอาเซียนมีการร่วมมือทั้งกับประเทศออสเตรเลีย และประเทศจีน ทั้งในด้านของการแลกเปลี่ยนข้อมูลสินค้าไม่ปลอดภัย และการหาแนวทางที่ดีสุดในการคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยแต่ก็ยังอยู่ในรูปแบบของหลักการกว้างๆ ยังไม่มีหลักเกณฑ์การดำเนินการที่ชัดเจน

จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์การคุ้มครองสุขภาพและดำเนินการของอาเซียนนั้น ก็ยังคงเป็นแนวทางการดำเนินการในภาพรวมกว้าง ๆ ยังไม่มีการกำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการที่ชัดเจนความร่วมมือที่เกิดขึ้นก็ยังไม่มีประสิทธิภาพมากเพียงพอ สุดท้ายแล้วการคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคก็ต้องไปพิจารณาจากกฎหมายภายในของแต่ละประเทศสมาชิก ซึ่งจากการศึกษาพบว่า แม้ว่าจะยังไม่มีประเทศสมาชิกใดในอาเซียนบัญญัติบังคับใช้กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า แต่ประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ก็มีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค[13] ทำหน้าที่เป็นกฎหมายกลางกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าทั่วไปอุดช่องว่างในส่วนของสินค้าที่ไม่มีกฎหมายใดกำกับดูแลเป็นการเฉพาะ

อย่างไรก็ตาม การกำกับดูแลดังกล่าวก็ยังคงมีปัญหาและข้อจำกัดหลายประการไม่ว่าจะเป็นปัญหาบทบัญญัติกฎหมายไม่ชัดเจนที่ส่งผลต่อการดำเนินการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่พึ่งมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเมื่อไม่นานมานี้ อย่างเช่น ในประเทศเมียนมาร์ และ สปป.ลาว เป็นต้น[14] หรือในบางประเทศที่แม้ว่าจะมีการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคมานานแล้วแต่ก็ยังมีปัญหาในด้านของการกำหนดมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าที่มุ่งเน้นเฉพาะมาตรการก่อนวางจำหน่ายเท่านั้น อย่างเช่น ในกฎหมายของประเทศอินโดนีเซียที่ไม่ได้กำหนดมาตรการติดตามตรวจสอบความปลอดภัยของสินค้าไว้เลย หรือในบางประเทศที่ไม่กำหนดรายละเอียดการดำเนินมาตรการไว้ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ อย่างเช่น ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาความแตกต่างในด้านของการพัฒนาทางกฎหมายระหว่างประเทศสมาชิก กล่าวคือ บางประเทศมีการกำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าที่ชัดเจนมาก เช่น กฎหมายของประเทศมาเลเซีย หรือกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ ที่มีการกำหนดหลักการทั่วไปว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้าชัดเจนคล้ายคลึงกับหลักเกณฑ์ของกฎหมายในสหภาพยุโรปที่ว่าเฉพาะสินค้าที่ปลอดภัยเท่านั้นจึงจะวางจำหน่ายในท้องตลาดได้ ในขณะที่บางประเทศสมาชิกกำลังอยู่ในช่วงพัฒนากฎหมาย เช่น ประเทศเมียนมาร์ หรือ

---

[12] Luke Nottage และ ศักดา ธนิตกุล, สาธิตา วิมลคุณารักษ์ แปล, กฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์และกฎหมายมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียน, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), น.8-9.

[13] 1. ประเทศบรูไน Consumer Protection (Fair Trading) Order 2011

2. ประเทศกัมพูชา Law on the Management of Quality and Safety of Products and Services 2000

3. ประเทศอินโดนีเซีย Consumer Protection Law 1999

4. สปป.ลาว Consumer Protection Law (No. 02/NA)

5. ประเทศมาเลเซีย Consumer Protection Act 1999

6. ประเทศเมียนมาร์ Consumer Protection Law (Law No.10/2014)

7. ประเทศฟิลิปปินส์ Consumer Act 1992

8. ประเทศสิงคโปร์ Consumer Protection (Trade Descriptions and Safety Requirements) Act 1975 และ Consumer Goods Safety Requirements 2011

9. ประเทศไทย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

10. ประเทศเวียดนาม Law on Consumer Protection 2010 และ Law on Quality of Products and Goods 2007, Retrieved on November 30, 2018, from https://aseanconsumer.org/

[14] Syed Sagoff Alsaagoff and Rahmah Ismail, “Tread Liberalization and consumer vulnerability : A legal framework on legislations and testing mechanism for ASEAN product safety directive,” Sriwijaya Law Review. Vol. 1 Issue, (January 2017) : p.10.

ประเทศกัมพูชา ไม่ได้มีการบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้แต่อย่างใด ส่งผลให้การกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในประเทศสมาชิกเหล่านี้มีความแตกต่างไม่สอดคล้อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อมาตรฐานความปลอดภัยระหว่างประเทศสมาชิก และความร่วมมือกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในระดับประชาคมอาเซียนด้วย

ด้วยเหตุนี้ จึงสามารถสรุปได้ว่าในปัจจุบันอาเซียนยังไม่มีกฎหมายหรือการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการที่ชัดเจน ยังคงขาดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของกฎหมาย หรือกลไกที่เป็นต้นแบบให้การดำเนินการของแต่ละประเทศสมาชิกเป็นไปอย่างสอดคล้องกัน[15] ส่งผลให้หลักเกณฑ์ในการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในกฎหมายของแต่ละประเทศสมาชิกมีความแตกต่างซึ่งกระทบต่อประสิทธิภาพความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความร่วมมือในการแจ้งเตือนสินค้าไม่ปลอดภัยของอาเซียน[16] ต่างจากสหภาพยุโรปที่มีการบังคับใช้กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าเพื่อทำให้มั่นใจว่าสินค้าที่วางจำหน่ายในท้องตลาดเป็นสินค้าที่ปลอดภัย ส่งผลให้ในปัจจุบันผู้บริโภคอาเซียนยังคงตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากสินค้าไม่ปลอดภัยเหล่านั้น

4. แนวทางในการมีกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียน

เพื่อแก้ไขปัญหาการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียนให้มีประสิทธิภาพสามารถรับประกันความปลอดภัยของสินค้าได้ ผู้เขียนเห็นว่าอาเซียนจำเป็นจะต้องจัดทำกฎหมายแม่แบบ (Model Law) กำหนดแนวทางในการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าขึ้นในประชาคมอาเซียนเพื่อเป็นแนวทางให้แต่ละประเทศสมาชิก[17] นำหลักเกณฑ์จากกฎหมายดังกล่าวไป แก้ไข เพิ่มเติม หรือนำไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศของตน ซึ่งสมควรนำหลักเกณฑ์การดำเนินการมาจากทั้งกฎหมายของสหภาพยุโรปและกฎหมายของบางประเทศสมาชิกอาเซียน โดยมีหลักเกณฑ์และแนวทางดำเนินการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

4.1. รูปแบบของกฎหมาย

เนื่องจากอาเซียนมีลักษณะการดำเนินการในรูปแบบของความร่วมมือโดยสมัครใจและทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศสมาชิก จึงไม่สามารถที่จะจัดทำกฎหมายในรูปแบบของข้อกำหนด (Directive) ที่มีลักษณะเป็น Hard Law บังคับให้ทุกประเทศสมาชิกต้องให้ปฏิบัติตามดังที่กำหนดไว้ในสหภาพยุโรปได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนเห็นว่า สมควรจัดทำกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในรูปแบบ “แนวทางปฏิบัติ” (Guideline) อันมีลักษณะเป็น Soft Law ที่ไม่มีผลผูกพันประเทศสมาชิกแต่เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศนำไปปรับใช้กับกฎหมายของประเทศตน ซึ่งเหมาะสมกับลักษณะการดำเนินการของอาเซียน

นอกจากนี้ แม้ว่ารูปแบบกฎหมายดังกล่าวจะไม่มีบทบังคับให้ต้องปฏิบัติตามแต่เพื่อให้แนวทางปฏิบัติดังกล่าวสามารถบังคับใช้ได้จริง จำเป็นจะต้องมีการปรึกษาหารือระหว่างบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการติดตามรายงานผลการดำเนินการของแต่ละประเทศสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ[18] รวมไปถึงการเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลและข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการดังกล่าวต่อสาธารณชนเพื่อให้ผู้บริโภคตระหนักถึงสิทธิและความจำเป็นในการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า อันเป็นการกระตุ้นให้แต่ละประเทศสมาชิกและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียนนี้จะมีโอกาสพัฒนาจากกฎหมายในรูปแบบของแนวทางปฏิบัติไปสู่ข้อกำหนดอันมีลักษณะเป็น Hard Law เช่นเดียวกับกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในสหภาพยุโรปได้หรือไม่นั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากอาเซียนสามารถสร้างความตระหนักรู้ถึงสิทธิด้านความปลอดภัยจากการใช้สอยสินค้าของผู้บริโภคในอาเซียนจนประเด็นเรื่องความปลอดภัยของสินค้ากลาย

---

[15] Luke Nottage, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่* 12, น. 92-93.

[16] *เพิ่งอ้าง*, น.8-9.

[17] ASEAN Consumer protection, “Policy Brief - ASEAN Consumer Protection,” Retrieved on 20 June 20, 2018, from https://aseanconsumer.org/read-publication-policy-brief-aseanconsumer-protection

[18] ธรรมนิตย์ สุมันตกุล, “New Legislative Culture : Soft Law,” from web.krisdika.go.th/pdf.Page.jsp?type=act&actCode=90, 6 ตุลาคม 2561.

มาเป็นเงื่อนไขแรกในการเลือกซื้อสินค้าได้ กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าย่อมต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แนวทางปฏิบัติในการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าดังกล่าวก็อาจได้รับการพัฒนาเป็นข้อกำหนดที่มีลักษณะบังคับให้ทุกประเทศสมาชิกต้องดำเนินการบัญญัติหรือแก้ไขกฎหมาย หรือกำหนดมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าอย่างจริงจังเคร่งครัดและเป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังเช่นสหภาพยุโรปก็เป็นได้

4.2 หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแล

เพื่อให้การดำเนินการตามแนวทางของกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ติดตามดูแลการดำเนินการอยู่เสมอ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสมควรให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอาเซียน เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการประสานงานความคุ้มครองผู้บริโภคของอาเซียนอยู่แล้ว โดยกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบความคืบหน้าการดำเนินการด้านการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าของแต่ละประเทศสมาชิก รวมถึงให้มีการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลและปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างบุคคลผู้เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ ในส่วนของการดำเนินการภายในแต่ละประเทศสมาชิกก็ต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าด้วย ซึ่งอาจจะกำหนดให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคเดิมก็ได้ แต่ก็ต้องมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการดำเนินมาตรการกำกับดูแลให้ชัดเจนด้วย

4.3. หลักการทั่วไปในกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า

กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียนนี้จะต้องมีลักษณะเป็นกฎหมายกลางที่ครอบคลุมทุกสินค้า มีการกำหนดมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าทั้งก่อนและหลังการวางจำหน่าย โดยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งผู้ประกอบการ ผู้บริโภคและเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า และที่สำคัญจะต้องมีการกำหนดหลักการความปลอดภัยของสินค้าทั่วไป (general safety requirement) ที่ว่าเฉพาะสินค้าที่ปลอดภัยเท่านั้นจึงจะสามารถวางจำหน่ายในท้องตลาดได้ อันเป็นการผลักภาระการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าส่วนหนึ่งไปให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบ

ทั้งนี้ การกำหนดหลักการทั่วไปว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้านี้ ผู้เขียนเห็นว่า น่าจะนำหลักการมาจากกฎหมายของประเทศสมาชิกอาเซียน เนื่องจากเป็นหลักการที่บังคับใช้ภายในประเทศสมาชิกอาเซียนได้จริง และมีประสิทธิภาพ ได้แก่ หลักการของกฎหมายประเทศมาเลเซียประเทศสิงคโปร์ที่ได้วางหลักการทั่วไปว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้าที่ชัดเจนคล้ายคลึงกับกฎหมายของสหภาพยุโรปว่า สินค้าที่จะวางจำหน่ายในท้องตลาดได้นั้นจะต้องเป็นสินค้าที่ปลอดภัยเท่านั้น โดยในประเทศมาเลเซียได้กำหนดความหมายของสินค้าที่ปลอดภัยไว้ว่าจะต้องมีความปลอดภัยในระดับที่เหมาะสม โดยจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการใช้สินค้า และการให้ข้อมูล คำแนะนำ คำเตือนบนสินค้านั้นด้วย[19] หรือหลักการของกฎหมายประเทศสิงคโปร์ที่กำหนดหลักเกณฑ์ความปลอดภัยของสินค้าโดยเทียบกับมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าสากล[20] เป็นต้น

4.4 มาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า

การกำหนดมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในกฎหมายนี้จะต้องครอบคลุมทั้งมาตรการก่อนและหลังการวางจำหน่ายสินค้าในท้องตลาด เช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในกฎหมายของสหภาพยุโรป นอกจากนี้สมควรจะกำหนดมาตรการกำกับดูแลเพิ่มเติมขึ้นบางส่วน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของอาเซียนด้วย ได้แก่การกำหนดมาตรการส่งเสริม และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า เพื่อให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นในการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าอันส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างจริงจัง รวมไปถึงมาตรการเรียกค่าเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยเพื่อให้กฎหมายนี้ครอบคลุมทั้งมาตรการกำกับดูแล และมาตรการเยียวยาความเสียหายไปในทีเดียว

---

[19] Malaysia’s Consumer protection Act 1999 Section 21

[20] Consumer Goods Safety Requirements Regulation 2011 Regulation 4

นอกจากนี้ เพื่อให้การดำเนินมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าที่เกิดขึ้นมีประสิทธิภาพ อาเซียนจำเป็นจะต้องกำหนดแนวทางการดำเนินมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าด้วย โดยอาจจะนำแนวทางการดำเนินการมาจากสหภาพยุโรปที่มีการจัดทำแนวทางปฏิบัติในการแจ้งเตือนสินค้าไม่ปลอดภัย[21] หรือแนวทางการดำเนินการของบางประเทศสมาชิกอาเซียน เช่น ในกฎหมายของประเทศเวียดนามที่กำหนดแนวทางในการเรียกคืนสินค้า (Recall) ว่าให้ผู้ประกอบการจะต้องประกาศเรียกคืนสินค้าผ่านหนังสือพิมพ์ หรือผ่านการกระจายเสียงผ่านสถานีวิทยุส่วนกลาง หรือผ่านโทรทัศน์เป็นเวลา 5 ครั้งติดต่อกันเป็นเวลา 5 วัน[22] เป็นต้น

4.5 กำหนดหลักเกณฑ์ความร่วมมือในอาเซียน

เพื่อให้การกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียนดำเนินไปอย่างสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ อาเซียนจะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์แนวทางความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกไว้ในกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้านี้ให้มีความชัดเจน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านของความร่วมมือในการติดตามตรวจสอบความปลอดภัยของสินค้า ความร่วมมือในการดำเนินมาตรการบังคับกรณีตรวจพบสินค้าไม่ปลอดภัย และความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลสินค้าไม่ปลอดภัยระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน[23] โดยอาจจะจัดทำแนวทางการดำเนินการดังกล่าวไว้ในภาคผนวกท้ายกฎหมายนี้ หรือทำแยกเป็นแนวทางการดำเนินการประกอบกับกฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าตามแนวทางของกฎหมายสหภาพยุโรปก็ได้

บทสรุป

อาเซียน และสหภาพยุโรปมีการจัดตั้งตลาดเดียวโดยเปิดให้สินค้าสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรีภายในประเทศสมาชิกเช่นเดียวกัน แต่อาเซียนยังไม่มีการบังคับใช้กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าดัง เช่น สหภาพยุโรป การกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียนส่วนใหญ่จึงยังคงอยู่ในรูปแบบของนโยบาย และความร่วมมือในรูปแบบกว้าง ๆ ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรส่งผลให้ผู้บริโภคอาเซียนยังคงตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเหล่านั้น

ดังนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าในปัจจุบันของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพ สามารถรับประกันความปลอดภัยของสินค้าที่วางจำหน่ายอยู่ในท้องตลาดอาเซียนได้ ผู้เขียนจึงขอเสนอให้อาเซียนจัดทำ “แนวทางปฏิบัติว่าด้วยการกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าทั่วไปในอาเซียน” (ASEAN General Product Safety Guidelines) ตามแนวทางของกฎหมายสหภาพยุโรป อันมีลักษณะเป็นแม่แบบ หรือแนวทางให้แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนนำไปออกเป็นกฎหมาย หรือกำหนดมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยภายในประเทศของตน เพื่อให้การกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้าของอาเซียนสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยกระดับการคุ้มครองผู้บริโภคอาเซียนด้านสุขภาพ และความปลอดภัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถรับประกันความปลอดภัยของสินค้าที่วางจำหน่ายในท้องตลาดอาเซียน อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดเดียวของอาเซียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพสู่การเป็นประชาคมที่มีความมั่นคงและเข้มแข็งทางเศรษฐกิจตามจุดมุ่งหมายของการจัดตั้งอาเซียน

---

[21] Decision 2010/15/EU laying down guidelines for the management of the Community Rapid Information System RAPEX established under Article 12 and of the notification procedure established under Article 11 of Directive 2001/95/EC (the General Product Safety Directive)

[22] เอมผกา เตชะอภัยคุณ, “มองกฎหมายว่าปลอดภัยด้วยการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน : กฎหมายของประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศเวียดนาม,” วารสารนิติศาสตร์, น. 582, (กันยายน 2558).

[23] ASEAN Consumer protection, *supra note* 17, p. 3-6.

บรรณานุกรม

หนังสือ

Luke Nottage และศักดา ธนิตกุล, สาธิตา วิมลคุณารักษ์ แปล. กฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์และกฎหมายมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าในอาเซียน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

บทความ

เอมผกา เตชะอภัยคุณ. “มองกฎหมายว่าปลอดภัยด้วยการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคของประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียน : กฎหมายของประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศเวียดนาม.” วารสารนิติศาสตร์. (กันยายน 2558) : 555-586.

อนันต์ จัทรโอภากร. “กฎหมายกำกับดูแลความปลอดภัยของสินค้า.” วารสารนิติศาสตร์. (มีนาคม 2558) : 43-73.

อุษณีย์ เอมศิรานันท์. “ประชาคมอาเซียนในแบบสหภาพยุโรป : การเปรียบเทียบโครงสร้างความร่วมมือตามธรรมนูญองค์การ.” วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย. ปีที่ 8, ฉบับที่ 1 (มกราคม–เมษายน 2559) : 73-103.

วิทยานิพนธ์

ณัฐพร ชัยชัชวาล. “กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้า.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.

พงษ์พลอย สุขะพงษ์. “แนวทางการคุ้มครองผู้บริโภคของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน : ศึกษากรณีการเยียวยาความเสียหาย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

ธรรมนิตย์ สุมันตกุล. “New Legislative Culture : Soft Law.” web.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=act&actCode=90, 6 ตุลาคม 2561.

BOOK

Christopher Hodges. European regulation of consumer product safety. Newyork : Oxford University Press, 2009.

ARTICLE

Syed Sagoff Alsagoff and Rahmah Ismasil. “Trade Liberalization and consumer vulnerability : Alegal framework on legislations and testing mechanism for ASEAN product safety directive.” Sriwijaya Law Review. Vol. 1 Issue 1 (January 2017) : 1-20.

ELECTRONIC MEDIA

ASEAN Consumer protection. “Policy Brief - ASEAN Consumer Protection.” https://aseanconsumer.org/read-publication-policy-brief-aseanconsumer-protection, June 20, 2018.